

Södertörns högskola |

Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap C | Höstterminen 2009

Lärarprogrammet med interkulturell profil

Skönlitteratur som kunskapsfrämjande verktyg i undervisningen

– En effektstudie som prövar hur elever
diskuterar och reflekterar kring sina
uppfattningar om jämställdhet utifrån lästa
texter.

Av: Marie-Therése Filipsson & Line Olofsson

Handledare: Anna Malmbjer

Abstract

Teachers' perception of equality should reflect the fiction they choose and what effect this will have in school teaching. The general aim is to investigate how reading literary text can be used as a means to influence and change students' perception of equality. Our school essay intends to answer the following questions,

- What is the students' perception of equality?
- How does the meeting with the fiction influence the students' perceptions of equality on the basis of culture and gender?

The method we have used in this study is a qualitative research method with group discussion as a tool. Through the impact study, we examine how students discuss and reflect about their thoughts from reading fiction. We have listened to and transcribed for the essay important details of the talks. Our theoretical connection consists of the Russian language philosopher and literary theorist, Mikhail Bakhtin, which assumes that human existence is fundamentally dialogic and argue that the individual exists and develops in communicating with other people.

Our results from group discussions show that fictions can usefully be used as an educational adjunct in school teaching to promote students' perception and understanding within a given topic. Fiction texts animate life situations and problems that make it possible for students to familiarize themselves in.

Our results of the impact study also indicates that students' perceptions can be changed through discussion around the reading. The individual reading arouses students' thoughts and understanding of both themselves as to the world that in the latter interaction with other team members demonstrate advanced abilities to highlight new knowledge. We also found examples where either explicitly confirm or deny the talks so as to develop students understanding and ability to reflect on the experience of reading in relation to reality. The results also show

that talks about the reading helps students to develop an understanding of both the text's meaning as its content and purpose.

It therefore leads us into the knowledge of the text value and importance of the choice of literature. To allow such a practical purpose as possible with the reading of literature requires both experience and planning of the election in order to achieve the greatest possible knowledge for the students'.

Keywords: Fiction, equality, interculturality, culture, gender, group discussions

Sammanfattning

Lärarnas uppfattning om jämställdhet torde spegla vilken skönlitteratur de väljer och vilken effekt detta får i skolundervisningen. Syftet med denna uppsats är därför att undersöka hur läst skönlitterär text kan användas som ett medel för att påverka och förändra elevernas uppfattningar gällande jämställdhet. Vår uppsats ämnar besvara följande frågeställningar,

- Vad är elevernas uppfattning om jämställdhet?
- Hur påverkar mötet med skönlitteratur elevers uppfattningar kring jämställdhet utifrån kultur och genus?

Metoden vi använt oss av i studien är en kvalitativ undersökningsmetod med fokusgruppsamtal som verktyg. Genom effektstudien prövar vi hur elever diskuterar och reflekterar kring deras uppfattningar utifrån läst skönlitteratur. Vi har lyssnat på och transkriberat för uppsatsen betydelsefulla detaljer i samtalen.

Vår teoretiska anknytning utgörs av den ryske språkfilosofen och litteraturteoretikern, Michail Bakhtin som förutsätter att människans existens i grunden är dialogisk och hävdar att individen förekommer och utvecklas i kommunikationen med andra människor.

Våra resultat från fokusgruppsamtalen visar att skönlitteratur med fördel kan användas som ett pedagogiskt komplement i skolundervisningen för att främja elevernas uppfattning och förståelse inom ett visst givet ämne. Skönlitteraturens texter levandegör situationer och problem som gör det möjligt för eleverna att sätta sig in i.

Våra resultat av effektstudien pekar även på att elevernas uppfattningar kan förändras med hjälp av diskussioner och boksamtal kring det lästa. Den individuella läsningen väcker elevernas tankar och förståelse för såväl sig själva som för omvärlden för att i den senare interaktionen med övriga gruppmedlemmar visa utvecklade förmågor att lyfta fram ny kunskap. Vi har även funnit exempel på att vare sig uttryck bekräftas eller motsägs i samtalen så utvecklas elevernas förståelse och möjlighet att reflektera över läsupplevelsen i relation till

verkligheten. Resultaten visar även att samtal kring det lästa hjälper elever att utveckla förståelse för såväl textens mening som dess innehåll och syfte.

Det leder oss således in på textens kunskapsvärde och vikten av valet av skönlitteratur. För att möjliggöra ett så konkret syfte som möjligt med läsningen av litteraturen krävs både erfarenhet och planering kring valet för att uppnå mesta möjliga kunskapsutveckling hos eleverna.

Nyckelord: Skönlitteratur, jämställdhet, interkulturalitet, kultur, genus, gruppdiskussion

Innehållsförteckning

1	Inledning	8
1.1	Bakgrund	9
1.1.1	Relevanta undersökningar för vår uppsats	11
1.2	Vad säger styrdokumentet?	12
1.2.1	Skollagen.....	13
1.2.2	Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94.....	14
1.3	Syfte	17
1.4	Frågeställningar	17
2	Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning	19
2.1	Centrala begrepp	19
2.1.1	Skönlitteratur.....	19
2.1.2	Jämställdhet.....	19
2.1.3	Kultur	20
2.1.4	Genus	20
2.1.5	Utveckling av interkulturell kompetens	21
2.2	Skönlitteratur som ett verktyg i jämställdhetsarbetet	22
2.2.1	Läsning som källa till kunskap	22
2.3	Val av vetenskaplig teori.....	23
2.3.1	Bakhtin och dialogismen.....	24
2.4	Tidigare forskning	27
2.4.1	Läraren, litteraturen, eleven	27
2.4.2	Skönlitteratur – en användbar källa till kunskap.....	28
2.4.3	Gruppsamtal som undervisnings- och lärandeform	28
3	Metod och material	30
3.1	Fokusgrupp som vetenskaplig metod	30
3.2	Fokusgruppsamtal som kvalitativ metod	31
3.3	Urval av skolor och elever	31
3.4	Boksamtal och högläsningmetodik	32
3.5	Bearbetning av material	33
3.6	Etiska principer	33
3.7	Tillförlitlighet och avgränsning	34

4	Resultat och analys	36
4.1	Björkskolan	36
4.1.1	Elevers uppfattningar om jämställdhet före boksamtalet.....	36
4.1.2	Elevers uppfattningar om jämställdhet under boksamtalet.....	39
4.1.3	Elevers uppfattningar om jämställdhet efter boksamtalet.....	40
4.1.4	Sammanfattning av fokusgruppsamtalet.....	41
4.2	Ekskolan.....	42
4.2.1	Elevers uppfattningar om jämställdhet före boksamtalet.....	42
4.2.2	Elevers uppfattningar om jämställdhet under boksamtalet.....	44
4.2.3	Elevers uppfattningar om jämställdhet efter boksamtalet.....	46
5	Diskussion om jämställdhet och det interkulturella perspektivet	48
5.1	Skönlitteratur som kunskapsfrämjande verktyg i undervisningen	48
5.2	Jämställdhet	49
5.3	Ett interkulturellt perspektiv utifrån kultur och genus	49
6	Slutsatser och sammanfattning	51
6.1	Slutord	52
6.2	Betydelse	52
7	Käll- och litteraturförteckning	53
8	Bilagor	56
8.1	Bilaga 1	56
8.2	Bilaga 2	57
8.3	Bilaga 3	58
8.4	Bilaga 4	59

1 Inledning

I detta avsnitt presenteras inledningen till undersökningen där det ges en kortare presentation hur jämställdhet ser ut i skolan. Vidare ges en förklaring till varför vi ser skönlitteratur som ett verktyg för att utveckla kunskap och förståelse samt varför vi valt att fokusera undersökningen utifrån de interkulturella perspektiven kultur och genus. Vi avser även att redogöra för tidigare undersökningar som har betydelse för vår uppsats. Avslutningsvis redogör vi för de nationella styrdokument, Lpo94 och Skollagen, och belyser vad de säger om skönlitteratur och jämställdhet utifrån kultur och genus.

I en presentation av Utbildningsdepartementet Integrations- och Jämställdhetsdepartementet (Regeringskansliet 2008) framgår det att den svenska skolan är långt ifrån jämställd. Språkbruket i skolan är ett av de mest kränkande i världen, den psykiska ohälsan hos elever ökar alltmer främst hos flickor. Pojkar visar tendenser att de presterar betydligt sämre än flickor i skolarbetet och att traditionella könsroller upprätthålls och stärks.

Arbetet med jämställdhet i skolan kan ske på olika sätt och med olika metoder. Vi undersöker i denna uppsats hur lärare kan förändra och påverka uppfattningen om jämställdhet med hjälp av skönlitteratur. Vi har valt detta ämne för att få en ökad förståelse om hur skönlitteratur kan användas som verktyg i undervisningen för att vidga elevernas kunskapsutveckling. Skönlitteratur kan med fördel användas för att eleverna ska få ökad insikt om sina egna åsikter, värderingar och sätta det i relation till deras förståelse för omvärlden. Genom att läsa skönlitteratur ges eleverna möjlighet att förstå vem de själva är och skapa insikt kring sin egen identitet och ställa det i förhållande till omvärlden. Läsningen av skönlitteratur ger eleven möjlighet att möta människor med annat ursprung och olika kulturer, vilket utvecklar elevens förmåga att bemöta mångfald.

Vi hävdar att skönlitteratur kan användas som kunskapskälla i undervisningen och få elever att utveckla förmågan och intresset att sätta sig in i och förstå andra människors livsöden och vardag.

Läsupplevelsen kan få elever att känna igen sig i skönlitteraturen och sätta ord på vad de känner och tänker då textens kunskapsvärde sätts i fokus. Att uppleva och skapa förståelse för en skönlitterär text ingår i läsmomentet men vikten ligger i att främja elevernas kunskap att relatera textens innehåll till deras verklighet. Vi anser att denna kunskapsutveckling sker främst genom elevernas individuella reflektioner och genom gruppdiskussioner. Läsupplevelsen ställer elever inför nya händelser, vilket i en tankemässig reflektion skapar nya idéer och ställningstaganden som i sin tur gynnar elevens individuella utveckling. Därför anser vi att skönlitteratur är ett bra komplement till såväl språklig som teoretisk och praktisk undervisning.

Skönlitteratur kan med fördel även användas som ett verktyg för att framhäva, underlätta och förenkla det interkulturella mötet i undervisningen. Begreppet jämställdhet avser oftast lika möjligheter för kvinnor och män men vi väljer att i vårt arbete lyfta fram jämställdhet i en större nyanserad kontext genom att lägga till ett interkulturellt synsätt på genus och kultur.

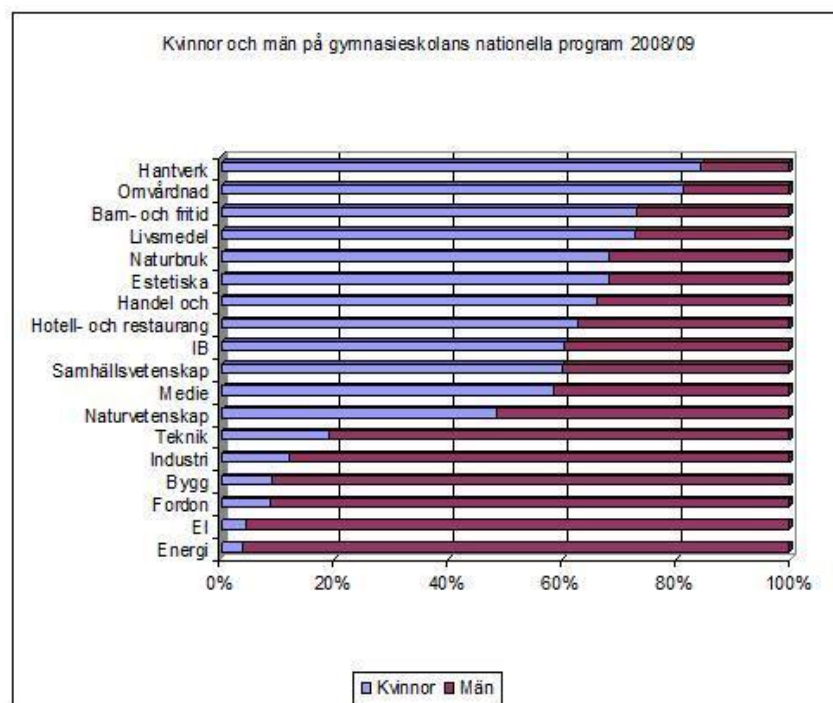
Vi, Marie-Therése Filipsson och Line Olofsson, har i denna undersökning arbetat tillsammans. Dock har vi individuellt ansvarat för varsitt fokusgruppsamtal och bearbetningen och analysen av detta. Marie-Therése Filipsson har utfört fokusgruppsamtal i Björkskolan och Line Olofsson i Ekskolan.

1.1 Bakgrund

Under 2006 gjorde Skolverket en lägesbedömning som visade att majoriteten av eleverna trivs i skolan. Trots detta så framkommer det genom olika studier att den psykiska ohälsan, särskilt hos flickor, har ökat. Stressen som är en av de bidragande faktorerna ses som skolrelaterad i den mån att eleverna uppfattar att lärarna ger orättvisa betyg och att de har för lite att säga till om gällande sitt skolarbete. Skolverket har i och med detta under hösten 2009 utfört en kartläggning av elevhälsan och under våren 2010 är målet att genomföra regionala konferenser för elevhälsans personal (Skolverket 2009, *Elevhälsa och psykisk ohälsa*).

För att undersöka hur skolor arbetar med sex- och samlevnadsundervisning har ett antal utbildningsinspektörer granskat hur detta arbete ser ut i 80 skolor. Granskningen har utgått från ett jämställdhetsperspektiv där man har fokuserat på olika frågor om hur arbetet ser ut dvs. synen på lärande, elevinflytande och hur lärande miljöerna ser ut. Resultaten har bearbetats och analyserats med hjälp av vad som står skrivet i kursplanerna och de mål som beskrivs för detta kunskapsområde. Resultatet åskådliggör en variation mellan skolorna och varje enskild skola. Det innebär att eleverna får olika förutsättningar för att införskaffa sig kunskap och möjligheten att få förståelse för sexualitet och samlevnad (Skolverket 2009, *Nationella kvalitetsgranskningar. Nr 180*).

I tabellen nedan¹ kan utläsas att programvalen till gymnasiet i hög grad är könsbundna. Enligt Skolverket är bygg-, energi-, fordons- och elprogrammet överrepresenterat av män medan omvårdnads-, livsmedels-, hantverks- och fritidsprogrammet har flest kvinnor. Skolverket hävdar samtidigt att andelen som avbryter sin utbildning på gymnasieskolan är större på de yrkesprogram där ett kön är överrepresenterat (Skolverket 2009, *Fyra ingångar till ansökan*).

Tabellen visar män och kvinnors programval till gymnasiet.

¹ Tilldelat material från Pia-Lotta Sahlström, Projektledare Skolverket (2009-11-12)

Stockholm stad har gett i uppdrag till forskare vid Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet, att kartlägga hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholm. Resultatet av kartläggningen påvisar att *”var tionde 15-årig flicka och fyra procent av pojkarna lever med hedersrelaterade problem som begränsar deras liv”* (Larsson 2009, kartläggning av hedersrelaterat våld). Sammanfattningsvis framhävs det i kartläggningen att skolan som samhällig institution har ett ansvar att förebygga hedersrelaterat våld, upptäcka om det förekommer samt att utreda och skydda de individer som utsätts (Larsson 2009).

Resultatet av dessa lägesbedömningar har delvis bidragit till att regeringen under perioden 2008-2010 avsatt 110 mkr och gett Skolverket i uppdrag att arbeta med jämställdhet i skolan. Skolverkets insatser innebär ett arbete med fortbildning av lärare och utbildningsprojekt riktade mot grund- och gymnasieskolan. Syftet med uppdraget är att främja jämställdhet utifrån olika områden med olika perspektiv.

I en intervju utförd med jämställdhetsgruppens projektledare på Skolverket, Pia-Lotta Sahlström, presenteras jämställdhetsuppdragets fem delprojekt enligt följande;

- Könsmönster och avhopp
- Konferens om kön och utbildningsframgång
- Fortbildning i sexualitet och samlevnad
- Hedersrelaterat våld och förtryck
- Elevhälsa och psykisk hälsa

Skolor kan ansöka om ekonomiska medel för dokumentation kring deras insatser om jämställdhetsarbete utifrån uppdragets fem olika projekt. Arbetet som utförs i skolan kan handla om att fortbilda skolpersonal i frågor om sexualitet och samlevnad, att motverka traditionella yrkesval, erbjuda kompetensutveckling kring hedersrelaterat våld och att underlätta elevhälsans arbete med barns psykiska hälsa.

1.1.1 Relevanta undersökningar för vår uppsats

Gun-Sophie Andersson och Monica Ståle (2005) har utifrån ett genusperspektiv kartlagt faktiska förhållanden om hur flickor och pojkar upplever sin klassrumssituation. Metoden

som användes för undersökningen bestod av diskussioner med lärare, elevintervjuer, observation i klassrum och enkätundersökning hos eleverna.

Undersökningen och observationerna visade att pojkarna dominerar i klassrummet och de upptar till mesta del lärarens tid. Lärarna efterfrågade en klassrumsmiljö där alla, både flickor och pojkar, vågade och ville framföra sin sak. Andersson och Ståle (2005) hävdar utifrån sin undersökning att man fokuserar mer på pojkar och flickor och glömmer bort variationen som finns mellan kön. Slutligen menar de på att det inte krävs några vetenskapliga metoder för att få underlag för didaktiska diskussioner (Andersson & Ståle 2005, s. 49). Enligt Andersson och Ståle (2005) är förutsättningen för utveckling beroende av att man ser lärande och reflektion på olika nivåer, ”att kunna betrakta och ifrågasätta våra rutiner och metoder, men också att vi frågar oss varför vi handlar på ett visst sätt” (Andersson & Ståle 2005, s. 49)

Maria Hedlin, belönades 2003 för sin studie, *Det ska vara lika för alla så att säga*, 2003. Syftet med intervjustudien var att belysa ett urval lärarstudenters uppfattningar om genus och jämställdhet och hur de relaterar sina uppfattningar i förhållande till skolans mål och lärares arbete. Samtliga intervjuade lärare är rörande överens om att flickor och pojkar bör behandlas på samma sätt i skolan men studiens resultat visar att teorin inte håller i praktiken. När praktiska erfarenheter diskuteras träder skilda uppfattningar och motsägelsefulla resonemang fram. Vidare framgår tydligt av studien att studenterna saknar kunskap om såväl samhällets könsstruktur som skolans jämställdhetsmål (Hedlin 2003).

1.2 Vad säger styrdokumentet?

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet beskriver skolans värdegrund, uppdrag och grundläggande mål samt riktlinjer för läraruppdraget och arbetet. Målen för det offentliga skolväsendet är av två slag, mål som skolan ska se till att alla elever uppnår (uppnåendemål) och mål som skolan ska sträva mot att alla elever utvecklar (strävansmål). Vi kommer att ur Skollagen och läroplanen Lpo94 redogöra för och hänvisa till tydliga exempel som belyser skolans uppdrag i fråga om skönlitteratur, jämställdhet utifrån perspektiven kultur och genus.

1.2.1 Skollagen

Jämställdhet

I Skollagens 1 kap 2§, *allmänna föreskrifter i utbildning för barn och ungdom* står det att,

Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan

1. främja jämställdhet mellan könen samt
2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling /.../ Lag (1999:886). (Lärboken, Lärarnas riksförbund 2005, s. 60)

Genus

I Skollagens allmänna föreskrifter 1 kap 2§ står även att den som verkar inom skolan ska aktivt och medvetet arbeta för att,

Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön /.../ ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom /.../ Särskilt skall den som verkar inom skolan

1. främja jämställdhet mellan könen /.../ Lag (1999:886). (Lärboken, Lärarnas riksförbund 2005, s. 60)

Följande avsnitt ur Skollagen är ett av flera värden som skolan ska åskådliggöra och till eleverna förmedla. Att ifrågasätta samhällets normer och traditioner, vidga könsgränserna, förändra könsstereotypa mönster och arbeta mot att förändra rådande könsstruktur är ingen lätt arbetsuppgift (Andersson Gun-Sohpie & Ståle Monica 2005, s. 27).

Kultur

I skollagens 1 kap 2§ står det att,

Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde /.../

Särskilt skall den som verkar inom skolan

2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom

/.../rasistiska beteenden. Lag (1999:886). (Läraryboken, Lärarnas riksförbund 2005, s. 60)

Följande kulturella värden som skollagen förmedlar, geografisk hemvist, sociala förhållanden, demokratiska värderingar och människans egenvärde i förenlighet med samhällets normer och värderingar lever i ett samspel med varandra. Hur människor bemöts och växer i en mångkulturell miljö påverkar individens förmåga att bemöta och behandla sina medmänniskor (Lorentz Hans 2009).

1.2.2 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94

Skönlitteratur

I läroplanens första kapitel under rubriken skolans uppdrag står skrivet att skolan ska främja elevernas förmåga att tillägna sig och använda ny kunskap. Vidare står det skrivet att,

Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. (Lpo94, s. 5)

Gunilla Molloy (2003) anser att skönlitteratur som hjälpmedel i skolan främjar elevernas förmåga att genom läsupplevelsen samtala, diskutera och reflektera kring det lästa. Genom läsningen utvecklas elevernas tankar och känslor och underlättar deras förståelse för såväl

omvärlden som sig själva. Molloy (2003) hävdar att denna kunskap ger eleverna perspektiv på individen själv och det vardagliga men även kunskap och förståelse om andra människor med olika kulturell bakgrund.

Jämställdhet

I läroplanens första kapitel, *Skolans värdegrund och uppdrag*, står det tydligt att jämställdhetsarbetet är en viktig del av skolans grundläggande värden i verksamheten. I läroplanen står tydligt formulerat att det är lärarnas skyldighet att främja jämställdhet i sin undervisning. Trots det får jämställdhetsområdet inte så stort utrymme i skolans verksamhet och det förklaras främst i saknaden av lärarnas kunskap och uteblivna metoder (Kjellberg Karin 2004).

Enligt Lpo94 så är arbetet med jämställdhet en självklar del av skolans värdegrund. Jämställdhetsarbetet är långsiktigt och kräver lärares uppmärksamhet i sitt uppdrag och utgår ifrån att möjligheten att omskapa genus finns (Andersson & Ståle 2005).

Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män /.../ är de värden som skolan skall gestalta och förmedla, (Lpo94, s. 12)

I läroplanens andra del återfinns rubriken, *Rektorns ansvar*, och endast här står jämställdhet omskrivet på följande sätt,

Retorn har [...] ett särskilt ansvar för att ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen i olika ämnen. Sådana kunskapsområden är exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger (Läraryboken, Läramas riksförbund, 2005 s. 26)

Genus

I läroplanens första kapitel, *Skolans värdegrund och uppdrag*, under rubriken, *Likvärdig utbildning*, uttrycks ett av de grundläggande värden som förväntas genomsyra hela skolans verksamhet.

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet (Lärarytelsen, Lärarytelsens riksförbund, 2005 s. 13)

Tydligt formulerat är strävan efter jämställdhet mellan könen i skolan. Men så ser inte riktigt verkligheten ut. Enligt Kjellberg (2004) tillägnas för lite tid kring kön och genus i skolans undervisning.

I läroplanens mål för skolan att sträva mot skall läraren,

se till att alla elever oberoende av social bakgrund och oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder får ett reellt inflytande på arbetsätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mogna (Lärarytelsen, Lärarytelsens riksförbund, 2005 s. 22)

Skolans uppdrag att motverka könsstereotypa uppfattningar bör ses som såväl sociokulturellt som pedagogiskt. Genom detta arbetsätt inkluderas både lärare och elever som anpassar sin undervisning och tillämpar sin kunskapsinhämtning i förhållande till styrdokumentens fastställda rekommendationer och strävansmål (Andersson & Ståle 2005).

Kultur

I läroplanens inledande kapitel, *Skolans värdegrund och uppdrag*, under rubriken, *förståelse och medmänsklighet*, står följande,

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden

som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där (Läraryrket, Lärarnas riksförbund, 2005 s. 12)

Detta är skolans ansvar när det gäller att inse de värden som ligger i den kulturella mångfalden (Boldt Jolin 2003).

Vidare står det i läroplanen att,

Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet (Läraryrket, Lärarnas riksförbund 2005, s. 14-15)

Lorentz (2009) hävdar att de värden som läroplanen förmedlar kan förefalla vaga och svåra att både tolka och tillämpa i undervisningen. Det internationella perspektivet är enligt Lorentz (2009) viktigt för att människor med skild, kulturell, social eller etnisk bakgrund vill leva i öppenhet för varandra i ett mångkulturellt samhälle och i en mångkulturell skola.

1.3 Syfte

Lärarnas uppfattning om jämställdhet torde spegla vilken skönlitteratur de väljer och vilken effekt detta får i undervisningen. Det övergripande syftet med denna uppsats är således att undersöka hur läst skönlitterär text kan användas som ett medel för att medvetandegöra eleverna gällande jämställdhet. Det naturliga blir därmed att genom en effektstudie pröva hur elever diskuterar och reflekterar kring tankar utifrån läst skönlitteratur.

1.4 Frågeställningar

- Vilka är elevernas uppfattningar om jämställdhet?

- Hur påverkar mötet med skönlitteratur elevers uppfattningar kring jämställdhet utifrån kultur och genus?

2 Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

Inledningsvis i detta avsnitt redogörs för definitionen av de centrala begrepp som används för att beskriva ämnesområdet som vi undersöker. Vidare kommer vi att presentera varför vi ser skönlitteratur som ett verktyg i undervisningen. Därefter kommer vi att placera in undersökningen i ett teoretiskt sammanhang. Slutligen presenteras kortfattat ett urval av den tidigare forskning som utförts och behandlat de områden vi avser att undersöka.

2.1 Centrala begrepp

2.1.1 Skönlitteratur

Begreppet skönlitteratur beskrivs i Nationalencyklopedin som litteratur författad med konstnärliga ambitioner såsom, dramatik, essäetik, poesi och fiktionsprosa (NE 2009, Skönlitteratur).

2.1.2 Jämställdhet

I Nationalencyklopedin definieras begreppet jämställdhet utifrån kvinnor och mäns samma skyldigheter, rättigheter och möjligheter inom grundläggande områden i livet. Jämställdhetsbegreppet förutsätter enligt Nationalencyklopedin,

en jämn fördelning av makt och inflytande, samma möjligheter till ekonomisk oberoende, lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete, arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet, lika tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger, delat ansvar för hem och barn samt slutligen frihet från könsrelaterat våld (NE 2009, Jämställdhet).

2.1.3 Kultur

Begreppet kultur kommer från det franska ordet *culture* och betyder 'bearbetning', 'odling', 'bildning'. Definitionen av kulturbegreppet har förändrats över tid och har därmed bidragit till att olika vetenskaper tillämpar olika metoder i definitionen av begreppet kultur, allt från allmän kulturhistoria till specialdisciplinerna kulturfilosofi, etnologi och kulturanthropologi (NE 2009, Kultur).

Vidare i denna uppsats kommer begreppet kultur utgå från begreppet interkulturalitet. Hans Lorentz & Bosse Bergstedt (2006) diskuterar begreppet och hävdar att ordet *inter* i interkulturell påvisar en interaktionsprocess där mötet mellan människor med olika kulturella bakgrunder utgår ifrån en ömsesidig kommunikation. Användandet av begreppet *kultur* refererar Lorentz & Bergstedt (2006) till det socialantropologiska kulturbegreppet, som innebär studiet av ekonomiska och sociala strukturer som innefattar levnadssätt, beteende, värderingar och kön.

2.1.4 Genus

Genus är ett väletablerat begrepp som främst används inom samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning i strävan efter att förstå och urskilja föreställningar och uppfattningar om hur människor formas och anpassas utifrån deras sociala kön. Det lingvistsiska begreppet genus kommer från latinet och betyder, kön, släkte, sort, stam, härkomst (Hirdman 2004, s. 11) och betecknar kulturella föreställningar om skillnader mellan könen (Gothlin 1999, se Ambjörnsson 2004, s. 11).

Introducerandet av genusbegreppet syftade främst till att skilja biologi från kultur och på så sätt begreppsliggöra att relationer mellan könen måste i första hand betraktas utifrån en social ordning ur ett kulturellt skapande (Ambjörnsson 2004, s. 11-12). Vidare gör Ambjörnsson (2004) gällande att somliga teoretiker anser att människor agerar som de gör på grund av vilka de är medan andra teoretiker hävdar att människan blir den de är på grund av hur de handlar.

Termen genus från engelskans betydelse *gender*, används för att framhålla relationen mellan man och kvinna och om de symboliska förhållanden och sociala processer de verkar inom (Hirdman 2004, s. 12). Genus som konstruktion kan studeras och analyseras utifrån vad som uppfattas som manligt och maskulint respektive kvinnligt och feminint utan att behöva härleda det ur biologiska utgångspunkter.

2.1.5 Utveckling av interkulturell kompetens

Begreppet interkulturalitet började användas och etableras som ett ämne i Sverige efter 1980 i relation till interkulturell kommunikation och undervisning (Lahdenperä 2004, s.11) Pirjo Lahdenperä (2004) menar att begreppet interkulturell kan vara svårbegripligt eftersom olika termer och inriktningar används inom detta fält. Interkulturell pedagogik ett övergripande begrepp som innefattar interkulturellt lärande, interkulturell kommunikation, interkulturell undervisning, mångkulturell skolutveckling och interkulturell pedagogisk forskning (Lahdenperä 2004, s. 13). Interkulturell pedagogik ska därmed enligt Lahdenperä inte ses som ett ämne utan snarare som ett förhållningssätt som ska tillämpas i praktiken.

Interkulturellt är således en term som antyder en process, ett gränsöverskridande, interaktion och ömsesidighet och samtidigt sätter kvalitativa och värdemässiga aspekter på kulturmöten. Ömsesidig respekt, tolerans, jämlikhet och social rättvisa är bland de etiska värden som ofta förekommer som mål för ett interkulturellt syn- och arbetssätt i uppfostran och utbildning (Lahdenperä 2004, s. 15)

Vidare hävdar Lahdenperä (2004), för att kunna leva i ett mångkulturellt samhälle där det råder jämlikhet och respekt för sina medmänniskor krävs det kunskap och förståelse för hur diskriminering, fördomar, sociala ojämlikheter påverkar kommunikationen och de sociala relationerna (Lahdenperä 2004, s. 15) . För att öka kunskap och förståelse krävs det enligt Lahdenperä (2004) att det råder en öppenhet för olika kulturella uttryck, en interaktion för att öka medvetenheten och att individen konfronteras med olika synsätt. Med ett interkulturellt lärande kan individen utveckla flerkulturell kompetens (Lundberg 1991, se Lahdenperä 2004 s. 18), vilket innebär att individen kan integrera olika synsätt, tolka, förstå och respektera andras synsätt samt har förmågan att ifrågasätta och bearbeta den egna etnocentrismen (Lahdenperä 2004, s. 18). Inom det interkulturella fältet kan man studera olika aspekter som

genus, etnicitet och klass, vilka ingår i de kulturformerande kontexter där mening skapas och ges (Lahdenperä 2004, s. 13).

2.2 Skönlitteratur som ett verktyg i jämställdhetsarbetet

Jan Nilsson refererar (1997) i boken, *Tematisk undervisning*, till Frank Smith och hans reflektioner kring läsning. Smith anser att läsning innebär sökande efter mening och betydelse (Smith 1986, se Nilsson 1997, s. 37). Valet av texter som läses torde därmed utgå ifrån att det ska finnas möjlighet att ställa meningsfulla frågor. Vidare hävdar Smith (1986, se Nilsson 1997) att tråkiga och obegripliga texter tenderar till att individen väljer att inte läsa dem. Smiths tankar och reflektioner medför att lärare måste ha i åtanke att valet av texter måste utgå ifrån individens erfarenheter där de får möjlighet att ”*känna igen sig, att jämföra, att hålla med eller bli arga, ledsna, upprörda eller glada*” (Nilsson 1997, s. 37). Läsoplevelsen måste således göras meningsfull för eleverna.

Nilsson (1997) diskuterar och namnger olika perspektiv på läsning, *läsning som färdighet, läsning som en läsfrämjande aktivitet, Läsning som en kulturell aktivitet, läsning som upplevelse, läsning som en källa till kunskap*. Vi kommer i vår uppsats att utgå ifrån det sistnämnda perspektivet i relation till varför skönlitteratur kan användas som ett verktyg i skolans jämställdhetsarbete.

2.2.1 Läsning som källa till kunskap

Läsning som kunskapskälla visar hur man med hjälp av litteratur kan utveckla individens förmåga att kunna förhålla sig och ta ställning till omvärlden. Läsning bör utgå ifrån kunskap om livet, samhället, historien och att denna kunskap är föränderlig. Detta ger läsaren perspektiv på att människor uppfattar, upplever och förstår saker olika. Att se läsning som en källa till kunskap gör att individen skapar ett förhållningssätt till det lästa och kan ta ställning till ”*den värld man lever i och de samhällliga förhållanden och företeelser man möter*” (Nilsson 1997, s. 42). Förutsättningarna för detta är enligt Nilsson (1997) att det sker ett möte mellan individens enskilda och den gemensamma sfären. Eftersom människor främst utifrån

erfarenheter har konstruerat sin individuella sfär måste individen integrera sin uppfattning i relation till den gemensamma. Sker det en integration mellan individen och den gemensamma sfären skapas förståelse och en känsla av delaktighet i den värld man lever i.

2.3 Val av vetenskaplig teori

Det finns olika perspektiv för att studera synen på kunskap och lärande, den sociokulturella-, behavioristiska- och den konstruktivistiska teorin (Dysthe 2003, s. 33-34). När man studerar lärande innebär det att man måste inneha en medvetenhet om de olika synsätten. Vi kommer i denna uppsats att fokusera på den förstnämnda teorin, den sociokulturella.

Den behavioristiska riktningen kom i början av 1900-talet och utgick ifrån att tankar, känslor och medvetande inte kan studeras vetenskapligt (NE 2009, Behaviorism). Den behavioristiska teorin utgår från att kunskap är objektiv och kvantitativ, vilket innebär att kunskapen finns utanför individen och kan därmed avgränsas och delas (Dysthe 2003, s. 35). Detta synsätt bygger på en empirisk kunskapssyn där lärandet sker utifrån att man delar upp inläringen i små bitar, vilket lagras hos individen med hjälp av stimulus och respons (Dysthe 2003, s. 35). Detta innebär att individen reagerar utifrån yttre påverkan (stimulus) vilket i sin tur ger gensvar (respons). Att inneha denna uppfattning innebär att lärandet sker i en process. En process där grundläggande kunskap lärs stegvis, vilket bidrar till en kompetens hos individen att tänka, reflektera och ha förmågan att lära sig använda vad de har lärt sig (Dysthe 2003, s. 36).

Det behavioristiska synsättet skiljer sig från det konstruktivistiska synsättet, där lärande är en aktiv konstruktionsprocess. Individen får information, gör en tolkning, refererar till tidigare kunskaper och om det krävs omorganiserar de mentala processerna så att den nya förståelsen passar. Lärandet ses därmed inom kognitivismen utifrån elevens inre processer och inte som i behaviorismen, där lärandet ses som förändring av elevens yttre.

Det sociokulturella perspektivet på kunskap och lärande finns även under termerna kulturhistoriskt, sociohistoriskt, sociointeraktivt och situerat perspektiv (Dysthe 2003, s. 33). Vi kommer att fokusera och fördjupa oss i den sociokulturella teorin med Bakhtin som utgångspunkt. Det sociokulturella perspektivet på lärande innebär att *"kunskap konstrueras*

genom samarbete i en kontext” (Dysthe 2003, s. 41). Begreppet *social* innehar två betydelser vilka är sammanlänkande med varandra. Delvis innebär begreppet att, alla människor är *”förankrade i en kultur och gemenskap*” (Dysthe 2003, s. 9), och att individens sätt att tänka och handla påverkas av denna förankring.

Enligt Dysthe (2003) ses även inlärningsituationer utifrån detta perspektiv och innebär att lärandet inte kan studeras från ett specifikt fenomen utan ska snarare studeras utifrån hela kontexten. Vidare innebär begreppet *social* att ha relationer och ha förmågan att samspela med andra människor (Dysthe 2003, s. 9). Vi anser i likhet med Dysthe, för att en utveckling i lärandet ska ske måste lärandeprocessen ses både från yttre och inre faktorer. Där *”de individuella mentala processerna och samspelsprocesserna mellan individen och omgivningen är beroende av varandra*” (Dysthe 2003, s. 8).

2.3.1 Bakhtin och dialogismen

Den ryske språkfilosofen och litteraturteoretikern, Michail Bakhtin (1895-1975) intresserade sig för språk, tänkande och dialogens betydelse för människor att socialisera sig in i ett samhälle (Dysthe 1996, s. 61). I boken, *Det flerstämmiga klassrummet* 1996, vidgar Dysthe innebörden av begreppet dialog och presenterar ett överordnat perspektiv av skolans verksamhet utifrån Bakhtins begreppsramar, kunskaps-, människo- och språksyn.

Dysthes tolkning av Bakhtins begreppet dialog är *”ett muntligt samtal ansikte mot ansikte mellan två människor*” (Dysthe 1996, s. 62). Dysthe (1996) hävdar att hennes undervisningserfarenheter vidgat begreppet dialog till att även innefatta den skriftliga kommunikationen med anledning av att samtal måste ersättas med ett mer generellt begrepp. Systematiska reaktioner i dialoger inom skolans verksamhet omfattar såväl skriftlig som muntlig kommunikation mellan lärare och elever men innefattar även samspelet mellan texter och elever.

Vidare beskriver Dysthe (1996) Bakhtins dialogbegrepp utifrån flera filosofiska nivåer, *Existens som dialog, ”Jag och den andre” i klassrummet och språket som dialog* (Dysthe 1996, s. 63-65).

2.3.1.1 Existens som dialog

Utifrån förutsättningen att människans existens i grunden är dialogisk hävdar Bakhtin att *jaget* och *självet* förekommer och utvecklas i kommunikationen med andra människor. Existensen som dialog och vikten av att spegla sig i *den andre* (Dysthe 1996, s. 119) gör det möjligt för individen att bedöma och värdera sig själv utifrån andras synvinkel och uppfattning (Dysthe 1996, s., 119 & 140). Detta resonemang utgör den grundläggande principen i Bakhtins språkfilosofiska människosyn.

Människan kan enligt Bakhtin (se Dysthe 1996) inte få självinsikt om vi inte definierar *jaget* i relation och i förhållande till *den andre*. Denna insikt utvecklas i kommunikationen med andra människor. Därför använder inte människan, enligt Bakhtin, språket som främsta uttryckssätt i en samspeletsorienterad kommunikation, utan det är dialogen som utvecklar lärande och kunskap i interaktion med andra människor (Dysthe 1996, s. 63). Bakhtins kunskapssteoretiska syn på att vi människor återspeglar oss själva i andras ögon och utvecklar kunskap och förståelse i det språkliga samspelet, är grunden i hans dialogism. Bakhtins människosyn och tillika det språkliga samspelet dem emellan får enligt Dysthe konsekvenser i klassrumssituationer (Dysthe 1996, s. 64).

Dialogen är alltså en grundläggande kvalitet i allt mänskligt samspel, men den är också ett mål vi måste eftersträva i de många olika samspeletsituationer där vi möter andra människor, t ex i klassrummet. (Dysthe 1996, s. 64)

2.3.1.2 ”Jag och den andre” i klassrummet

Bakhtin hävdar att vi människor speglar *jaget* i dialogsituationen med andra och är en förutsättning för att främja kunskap och lärande. Dialogen kräver självtillit och respekt för medmänniskor för att skapa mening i kommunikationen mellan dialogens aktörer (Dysthe 1996, s. 64). Det är genom det språkliga utbytet som människan får en uppfattning om sig själv och skapar tillit till andra. Bakhtin diskuterar vidare, vad i den dialogiska kommunikationen som får språket att skapa samspel mellan människor (Dysthe 1996, s. 64).

2.3.1.3 Språket som dialog

Bakhtins språkuppfattning grundar sig i att mening uppstår i dialog och i interaktion mellan dem som kommunicerar. Bakhtins teorier om meningsskapande och förståelse är av mycket stor betydelse för skolans undervisning (Dysthe 1996, s. 65).

Bakhtin menar att grunden till individens förståelse är ömsesidig respons och återkoppling mellan kommunikatörerna. Vidare kräver förståelsen ett tillmötesgående i form av reaktion eftersom det är i det dialogiska mötet och meningen som förståelse uppstår (Dysthe 1996, s. 65-66). Återkommande i Bakhtins teori är att mening inte skapas ur en envägskommunikation utan i det språkliga och i responsen mellan parterna. Den dialogiska samspelesprocessen mellan människor står enligt Bakhtin i motsats till monologismen som anser sig äga en färdig sanning med anledning av att djupare kunskap uppstår i en kollektiv kontext (Dysthe 1996, s. 69). Det dialogiska samspelets roll är centralt när det gäller förandet av språk och tänkande. Bakhtin hävdar att litteratur är en utvidgad dialog mellan olika röster och böcker vid olika tidpunkter.

I Bakhtins arbeten var dialogens roll helt central när det gällde att forma språk och tänkande. Även långa texter (t.ex. böcker) är en del av en utvidgad dialog mellan andra böcker och mellan olika röster vid ofta skilda tidpunkter. Det dialogiska samspelet förutsätter spänning mellan ställningstaganden och yttranden mellan kommunikatörerna för att utveckla kunskap och förståelse. Alla samtalsdeltagare presenterar sina yttranden utifrån sina egna värderingar och perspektiv (Dysthe 1996). Enligt Bakhtin ligger det dialogiska i första hand i spänningen (ibland i konflikten) mellan yttringarna från dem som kommunicerar, mellan en själv och den andre (Dysthe 1996, s. 66). Dialog som undervisande gemenskap kräver att flera röster uttrycks i samspel men det är först då de skilda perspektiven integrerar och byts mot varandra som ny förståelse och mening i dialogen skapas (Dysthe 1996, s. 115).

Spänningen mellan dessa yttringar skapar nya möjligheter för tolkning och reflektion hos lyssnarna, även om de inget säger. Det var just i denna spänning, denna sammanställning av olika perspektiv, som Bakhtin såg det dynamiska element som ligger i att man skapar mening genom en diskurs. Det är i mötet, och ganska ofta i konflikten, mellan begreppssystemen hos den som talar och den som lyssnar som nya element skapas och en

ny förståelse uppstår, en förståelse som skiljer sig från den som de två personerna hade på förhand. (Dysthe 1996, s. 67)

Inläring förutsätter ett samspel utifrån en dialog, antingen skriftligt eller muntligt framförd, som läses eller lyssnas på (Dysthe 1996). Beroende på hur en elev uppfattar och berörs av den text de möter, är avhängigt klasskamraternas och lärarens röster som samspelar i dialogen.

Vidare diskuterar Dysthe (1996) dialogen som själva formen i en diskussion där ord används som uttryckssätt för att ge upphov till andra åsikter och skillnader. Det är däremot inte bara ordväxlingen mellan människor som ger upphov till dialogen i Bakhtins teorier. Av större vikt är att förhållandet mellan språk, grundkunskaper och skilda åsikter ”*hålls samman samtidigt*”(Dysthe 1996, s. 67-68). Dialog som centralt begrepp i Bakhtins teorier visar på ”*ömsesidighet i skillnaderna*”(Dysthe 1996, s. 68), och förtydligas i begreppet polyfoni.

Polyfoni är ett annat ord för flerstämmighet och kännetecknar flera olika rösters dialogiska samspel som existerar samtidigt för att öka individens förståelse. Dysthe använder ordet *flerstämmighet* för att påvisa flertalet röster i ett klassrum som i dialogisk interaktion med varandra skapar mångfald och inlärningspotential hos eleverna (Dysthe 1996, s. 68-69).

Bakhtins intresse för det dialogiska samspelet grundar sig i en humanistisk tanketradition där betraktelsen av *den andre* påverkar individens sätt att tänka och tala (Dysthe 1996). Det humanistiska perspektivet i interaktion med det dialogiska kollektivet är förutsättningen för att ett demokratiskt samhälle ska existera.

2.4 Tidigare forskning

2.4.1 Läraren, litteraturen, eleven

Gunilla Molloy är filosofie doktor i svenska med didaktisk inriktning och lektor vid Stockholms Universitet. I sin avhandling, *Läraren, litteraturen, eleven 2002*, ställde hon sig frågan om vad som händer i mötet mellan lärarens syfte med att läsa skönlitteratur och elevens uppfattning om lärarens avsikter med litteraturläsningen (Molloy 2002, s. 14).

Metoden i avhandlingen var kvalitativ och baseras på tre års empiriska studier av elever i högstadiet och svensklärares undervisning i skolan. Syftet med avhandlingen var att tolka och analysera vad som händer i mötet mellan läraren, eleven och litteraturen i klassrummet samt hur elever reagerar och tar emot lärarnas val av skönlitteratur. Vidare belyser Molloy lärarnas förhållande till de ämnesdidaktiska frågorna, *Varför* (väljer lärare viss skönlitteratur), *Vad* (ska läsas), *Vilka* (elever har möjlighet/inte möjlighet att tillgodogöra sig litteraturen), *Vem* (ska läsa litteraturen) och *Hur* i sin undervisning med skönlitteratur. Resultatet i Molloy's avhandling (2002) visar att lärare ser läsning som en del av svenskundervisningen medan eleverna prioriterar själva läsupplevelsen. Därmed framhåller Molloy (2002) skönlitteraturen som verktyg till att främja förståelse om samhället och de konflikter det inbegriper såväl etniska, kulturella som könstillhörighet och klass.

2.4.2 Skönlitteratur – en användbar källa till kunskap

I maj 2009 gjorde vi en studie kring variationen av lärares val och uppfattning kring användandet av skönlitteratur i undervisningen, för grundskolans senare år. Vår förhoppning var att studien skulle framhäva vikten av skönlitteraturens möjligheter och betydelse för lärarnas undervisningssituationer som påverkar elevernas kunskapsinläring och utveckling. Efter att ha intervjuat och jämfört lärares föreställningar kring valet av skönlitteratur i skolan samt hur de arbetar med litteratur i praktiken visade det sig till vår förvåning att arbetsmetoderna inte alls var så genomtänkta som vi trott. Lärarnas syn på skönlitteratur som utvecklande av elevernas läs- och skrivkunskaper var enhetlig medan valet varierade hos samtliga lärare med anledning av deras uppfattning, ålder, föreställningar och intressen av litterära verk. Vidare präglades deras olika uppfattningar och erfarenheter även synen på läsning av skönlitteratur som bidrog till olika arbetssätt utifrån individuella tolkningar av läroplanen för det obligatoriska skolväsendet och de fastställda kursplanerna. Av studiens resultat framgår att det individuella valet, syn- och arbetssättet med skönlitteratur i skolan påverkas av de fastställda styrdokumenterna, och säger något om hur vaga och tolkningsbara de är i sitt utförande.

2.4.3 Gruppsamtal som undervisnings- och lärandeform

Anna Malmbjer, lärare och forskare vid Södertörns högskola har i sin avhandling, *Skilda världar, En språkvetenskaplig undersökning av gruppsamtal som undervisnings- och lärande form inom högre utbildning*, (2007), studerat nyblivna lärarstudenters första gruppsamtal under utbildningen. I sin studie har Malmbjer fokuserat sin undersökning utifrån centrala delar av undervisning nämligen arbetsform, innehåll och relationen mellan dem (Malmbjer 2007, s. 11). Avhandlingens syfte är att studera de möjligheter och begränsningar som återfinns i gruppsamtal som undervisnings- och lärandeform inom högre utbildning (Malmbjer 2007) Undersökningen har begränsats till två centrala huvudfrågor, hur gruppsamtal organiseras som samtals- och arbetsform dvs. vilka språkliga resurser och samspel som uppstår. Den andra frågan utgår från vilket ämnesinnehåll studenterna behandlar och bearbetar. Resultatet av avhandlingen visar, för att grupparbetet ska fungera krävs studenternas intresse och engagemang samt ett adekvat förarbete och lärarstöd. Vidare framkommer att gruppsamtal som metod har stor potential men är svår att hantera och kan därmed inte ersätta lärarledd undervisning.

3 Metod och material

I detta kapitel avser vi att redogöra för de vetenskapliga metoder och det material som vi använt oss av i genomförandet av undersökningen. Vi kommer även i detta avsnitt lyfta fram de etiska aspekterna vi tagit hänsyn till och diskutera tillförlitligheten i materialet.

3.1 Fokusgrupp som vetenskaplig metod

För att kunna undersöka om elevers uppfattning om jämställdhet påverkas och förändras efter lästa utdrag ur skönlitterära texter använde vi metoden fokusgrupp. Metoden innebär en gruppintervju där ett antal människor möts för att diskutera ett givet ämne. Gruppintervjun styrs av en moderator vars uppgift är att påbörja diskussionen och sedan få de informanterna att diskutera ämnet med varandra. I fokusgruppen medverkar även en assistent till moderatören vars uppgift är att anteckna, observera deltagarna och ansvara för diktafonen. Fördelen med att använda fokusgrupp som metod är att man kan få fram variationer, föreställningar, attityder och värderingar inför ett visst ämne (Wibeck 2000). Morgan (1998a, se Wibeck 2000, s. 57-60) menar att fokusgrupp som metod är lämplig när det finns stora olikheter gällande sättet att leva och tänka mellan människor och när dessa olikheter ska förstås. Detta innebär att eftersom vissa ämnen upplevs på olika sätt av olika människor kan fokusgrupper fungera som en metod för att få insikt i andras upplevelser (Wibeck 2000).

Inför gruppintervjuerna konstruerades frågor utifrån de fem olika typer av frågor som Krueger (1998a, se Wibeck 2000) anser borde ingå i en strukturerad intervjuguide, öppningsfrågor, introduktionsfrågor, övergångsfrågor, nyckelfrågor och avslutande frågor. Utifrån dessa frågor har vi valt att utforma fokusgruppsamtalet utifrån tre olika delar, elevers uppfattningar om jämställdhet, diskussion kring böckernas innehåll och hur texterna påverkar elevernas uppfattning om jämställdhet (bilaga 1).

Molloy (1996) skriver om flera sätt att närma sig ett samtal kring litteratur. Genom att vi i förväg valt litteraturen som skall läsas innebär det att elevernas diskussioner utgår från textens innehåll och samtalets givna ämne.

3.2 Fokusgruppsamtal som kvalitativ metod

I studien har vi valt att använda en kvalitativ undersökningsmetod med fokusgruppsamtal (ett tillfälle, 60 minuter vardera) som verktyg, eftersom den enligt Judith Bell (2007) är avsedd för att ta reda hur människor upplever sin tillvaro och ge forskaren insikt i ämnet. Vidare anses intervju som vetenskaplig metod lämplig för att få fram tillförlitlig kunskap och öka informationsvärdet i studien (Ryen 2004). Våra intervjuer utgår från semistrukturerade frågor som innebär att intervjusituationen betraktas som öppen, där intervjupersonerna har haft förhållandevis stor frihet att berätta sina åsikter och diskutera kring våra givna samtalsområden (Bell 2007, s. 226). Sven Hartman (2003) förespråkar användandet av öppna frågor då syftet är att fånga upp information som man inte kan få fram genom frågor som innehåller fasta svarsalternativ (Hartman 2003, s. 36).

Samtliga intervjuer spelas in med hjälp av diktafon för att vi i all enkelhet ska kunna transkribera för studien relevanta delar av vårt inspelade material. Fördelen med att reproducera ett samtal genom bandinspelning är att man får med allt från intervjutillfället (Ryen 2004, s. 156). Intervju som muntlig metod har vissa fördelar i jämförelse med enkäter som skriftlig metod. Svarsfrekvensen och autenticiteten blir högre, risken att missuppfattningar eller missförstånd uppstår minskar och informantens möjligheter att uttrycka sig spontant och mångsidigt ökar (Andersson 1995, s. 24-27).

3.3 Urval av skolor och elever

Genom kontakt med Pia-Lotta Sahlström på Skolverket blev vi rekommenderade skolor som har beviljats medel för dokumentation av jämställdhetsarbete. En förfrågan om delaktighet hos eleverna från årskurs 9 skickades ut till rektorer på tilldelade skolor, Björkskolan och

Ekskolan. Vi bifogade även en förfrågan om att få tillåtelse att publicera skolans namn i vår uppsats (se bilaga 2). En av skolorna tillät inte att skolans namn publicerades och vi har därmed valt att ange båda skolorna med fingerade namn.

En svensklärare från respektive skola fick i uppdrag att välja ut fem elever för boksamtal. Urvalet av elever gjordes utifrån svensklärarnas initiativ med anledning av att valet av elever hade föga betydelse för vår undersökning.

I samråd med bibliotekarier yrkesverksamma på Stockholms Stadsbibliotek valdes två ungdomsböcker med inslag av både kultur och genus, *Fallen flicka* och *Sprickan*. Boksamtalen genomförs med högläsning med utdrag ur den valda skönlitteraturen (se bilaga 3).

3.4 Boksamtal och högläsningmetodik

Eftersom vi varken känner till eleverna eller deras läsförmåga har vi valt att använda boksamtal med högläsning som metod i fokusgrupperna. Gunilla Molloy menar i boken, *Reflekterande läsning och skrivning* (1996), att lärare med fördel kan använda sig av högläsning som tillvägagångssätt för att introducera samtliga elever till läsning. Detta arbetssätt är användbart för att få med sig såväl lässvaga som ointresserade elever i läsningen (Molloy 1996, s. 26).

Högläsning som metodik främjar elevens förmåga att följa och intressera sig för texten eftersom de gemensamt får en röst att lyssna till. Metoden låter eleverna koncentrera sig på ett innehåll från en engagerad läsare och ger dem tillsammans ett gemensamt begrundande och en upplevelse. Högläsning och det senare boksamtalet är ett förfarande som ger form åt elevernas tankar, erfarenheter och känslor som textens innehåll väcker (Chambers 1993, s. 23). Tanken med boksamtalen är att i en process utveckla elevernas tankeförmåga och i en gemensam diskussion låta dem utveckla varandra och upptäcka mer (Chambers 1993, s. 25, 28, 29).

Chambers (1993) hävdar att våra uppfattningar och tankar synliggörs genom att uttala och diskutera dem för att gemensamt begrunda dem och förstå dem bättre. I ett boksamtal utbyter läsarna erfarenheter, åsikter och funderingar som inte alltid överrensstämmer och ligger som grund för att utveckla nya infallsvinklar, uppfattningar och attityder. Boksamtal är därför ett sätt att uttrycka tankar och känslor som uppkommer ur den gemensamma tolkningen vi skapat ur läsningen (Chambers 1993, s. 23, 25).

3.5 Bearbetning av material

Att transkribera ett inspelat samtal innebär att man återger det talspråkliga i skriftspråklig form. Transkribering som metod medför en viss problematik. Det inspelade materialet kan antingen transkriberas så detaljerat som möjligt, vilket kan medföra att texten blir svåräst eller obegriplig och en förenklad transkription kan riskera ett bortfall av viktiga detaljer (Engström 2005, s. 65).

Av vårt inspelade material har vi behövt sovra bort en mängd sekvenser för att istället fokusera oss på några för uppsatsen betydelsefulla detaljer i samtalen. Transkriptionen återger talat språk i läsbar form för att öka läsbarheten i texten.

3.6 Etiska principer

Att undersöka människors uppfattningar och dessutom spela in samtalet utan deltagarnas vetskap är förbjudet enligt svensk lag. Kritiker hävdar dock att metoden bidrar till deltagarnas återhållsamhet och samtalet kan tänkas bli onaturligt eftersom det registreras (Ryen 2004, s. 156). Samtalsforskningen som syftar till att analysera autentiska samtal besvarar kritiken med att inspelningen spelar en obetydlig roll för resultatet. Ett fritt samtal kräver ett visst förarbete av moderatören, men väl påbörjat samtal tenderar till att samtalsdeltagarna bortser från det faktum att de bandinspelas. Viktigt är därför att försäkra sig om att arbetet utförs rätt och riktigt vad gäller deltagarnas rättigheter. Med löfte om forskningsdeltagarnas konfidentialitet, att inte kunna identifieras (Bell 2007, s. 57), och hänsyn till deras integritet är därför samtliga namn på personer fingerade (Norrby 2004, s. 37).

Breven som bifogades till lärarna innehöll en presentation av vårt arbete och en förfrågan om undersökningspersonernas samtycke att delta i vår studie. För att få ett godkännande av elevernas medverkan krävdes vårdnadshavares samtycke (se bilaga 4).

3.7 Tillförlitlighet och avgränsning

Fokusgruppsamtalen har spelats in och i uppsatsen kommer vi att redovisa utvalda citat från eleverna för att stärka reliabiliteten. I denna studie har sammanlagt tio ungdomar från två olika skolor i årskurs nio medverkat i fokusgruppsamtalen. Eftersom undersökningen utgår ifrån två olika fokusgrupper kan detta inte representera hur elevers uppfattning om jämställdhet påverkas av läst skönlitterär text i allmänhet.

Vi har i denna studie avgränsat oss till två skolor i Stockholmsområdet, vilket innebär att resultatet i uppsatsen är av generell betydelse. Analysen baseras på det som eleverna säger där och då under gruppsamtalet. Vad de enskilda eleverna menar med det de säger, hur de uppfattar andras åsikter och värderingar, eller hur de upplever fokusgruppsamtalet skulle vidare kunna undersökas. Några sådana undersökningar har vi inte genomfört. Vi har i vår undersökning enbart tagit hänsyn till elevernas perspektiv och bortser från lärarnas val och arbetssätt med skönlitteratur i undervisningen. Vi har valt att avgränsa oss till fem elever i varje fokusgruppsamtal för att få tillräckligt material till att besvara vår frågeställning.

4 Resultat och analys

I detta avsnitt kommer vi att presentera resultat och analys för varje enskild skola som ingår i studien. Transkriberingar av fokusgruppsamtalen analyseras utifrån en samtalsdialogisk teori för att synliggöra hur eleverna uppfattar kultur och genus utifrån lästa texter. Kapitlet avslutas med en kort summering av resultatet och analys för vardera fokusgruppsamtal. Varje transkriberat utdrag är tidangivet för att ange samtalets början.

4.1 Björkskolan

Björkskolan är en skola med årskurser från år 7-9 med ca 350 elever belägen inom Stockholms kommun. Skolan är socialt etniskt heterogen och mångkulturell med jämn fördelning mellan könen.

4.1.1 Elevers uppfattningar om jämställdhet före boksamtalet

I följande sekvens redogörs för fokusgruppsamtalets introduktionsfas där eleverna presenterar sina uppfattningar om jämställdhet.

Utdrag 1: (03:38)

- Moderator:** vad tänker du på när du hör ordet jämställdhet?
Elev 1: det är typ... jag tänker på... jämställdhet eller skillnaden mellan två olika personer och hur orättvis det kan vara
Moderator: tänker du kvinna/man då?
Elev 1: ja
Elev 2: jag tänkte bara på hur olika man kan vara och hur man kan jämföra varandra

- Elev 3:** jag tänker på vita människor och svarta människor, och på skillnaden hur värda man kan vara
- Elev 4:** som de, faktiskt
- Elev 5:** likadant här
- Moderator:** ska vi ta en runda till? Vad anser du att jämställdhet är?
- Elev 1:** skillnad...
- Moderator:** mellan?
- Elev 1:** mellan kvinna/man, svart/ vit, fattig/rik och så...
- Elev 5:** motsatser...
- Elev 1:** ja, typ vad vissa får göra och vilka rättigheter de har jämfört med de andra
- Moderator:** när du säger vissa av de andra, vad tänker du då?
- Elev 1:** skillnad, man kan säga, de rika har mer möjligheter än de fattiga
- Elev 2:** jag tänker inte på något speciellt... ni kan gå vidare
- Elev 3:** jag tänker på orättvisor bland de olika grupperna som finns i världen till exempel barn och vuxna, man brukar säga att barn har lättare än vuxna, men jag vet inte om det är sant?
- Elev 1:** men det är lättare för en vuxen att bestämma över en som är yngre, det borde inte vara så
- Elev 5:** så vidare man inte är förälder
- Elev 4:** men i vissa sammanhang tycker jag att det borde vara så
- Elev 5:** vissa men inte alla
- Elev 4:** jag har inte sagt alla
- Elev 1:** de kan inte komma någon arbetargubbe fram till oss, ni ska jobba för mig och ni ska hjälpa mig

Elevernas uppfattning om jämställdhet tenderar att skapas utifrån individens egna värderingar och perspektiv som diskuteras med övriga samtalsdeltagare. Föregående utdrag visar hur två elever, elev 4 och elev 5, väljer att efter den första frågan referera sina uppfattningar till övriga deltagares tidigare uttalanden. Vidare väljer elev 5 att under samtalets gång uttrycka sin egen uppfattning genom att beskriva jämställdhet utifrån begreppet's motsatser. Att eleven tidigare instämde med övriga deltagare kan indikera såväl en osäkerhet som oförmåga att uttrycka sig i det dialogiska samspelet. Att eleven sedan väljer att definiera jämställdhet som motsatser kan tolkas utifrån två perspektiv. Elevens uttalande kan tolkas som att denne med ett ord beskriver de övriga deltagarnas uttalande utan att ha skapat sig en egen uppfattning. Vidare hävdar Bakhtin (se Dysthe 1996) att eleven i en samspelande dialog får möjlighet att reflektera och värdera sin uppfattning, vilket bidrar till att individen utifrån andras uttalanden skapar sin egen tolkning. Detta är en förutsättning enligt Bakhtin för att kunskap och lärande ska kunna främjas.

Bakhtin hävdar att människans existens i grunden är dialogisk, vilket tydliggörs i utdrag 1. I ovanstående sekvens redogör eleverna för individuella och olika uppfattningar om jämställdhet.

Vidare förefaller det i utdrag 1 att det längre in i samtalet uppstår en spänning mellan elev 1, elev 4 och elev 5. Eleverna diskuterar skillnaden mellan barn och vuxna och kommer i samråd fram till att ett visst inflytande från de vuxna har en avgörande betydelse. Bakhtin hävdar att individernas yttranden kan skapa spänning mellan samtalsdeltagarna och därmed främja det dialogiska samspelet. Vidare hävdar Bakhtin att spänningen som kan uppstå krävs för att utveckla en nyanserad kunskap och förståelse.

I nästkommande sekvens fortsätter samtalet utifrån en övergångsfråga med ledning av moderatorn. Även här utgår samtalet från elevernas uppfattningar.

Utdrag 2: (06:54)

- Moderator:** vad påverkar din uppfattning om jämställdhet?
Elev 1: min uppfattning om det hela är att alla ändå inte kan vara lika
Elev 4: det finns både bra och dåliga saker med det hela
Elev 1: för och nackdelar
Elev 5: det kommer alltid vara orättvisor
Elev 2: och det är skillnaden mellan alla, ingen kan göra... ingen är lika bra på att till exempel skriva, alla är inte lika bra på det...
Elev 4: om man jämför
Elev 2: mmm
Moderator: ni har en uppfattning, vad kan få er att förändra den?
Elev 1: man måste bevisa att man är lika mycket som, att en kvinna kan göra exakt lika mycket som en man
Elev 4: lika mycket värd, alltså samma rättigheter
Elev 1: man kan visa det genom att göra samma saker

Utdraget ovan visar hur eleverna i en samspelande dialog skapar återkoppling till varandras uttalanden exempelvis genom att fylla ut varandras svar. I samtalet existerar individernas olika röster i interaktion med varandra och skapar vad Dysthe (1996) benämner som *flerstämmighet*. Genom den dialogiska flerstämmigheten skapas mångfald som främjar elevernas förståelse. Längre in i samtalet ställer moderatorn en följdfråga till fokusgruppen för att skapa återkoppling till det tidigare samtalet mellan kommunikatorerna. Detta skapar en

ömsesidig respons mellan parterna som enligt Bakhtin är grunden till att mening och förståelse uppstår.

4.1.2 Elevers uppfattningar om jämställdhet under boksamtalet

Efter att moderatorn högläst de två skönlitterära texterna fortsätter diskussionen om jämställdhet.

Utdrag 3: (35:10)

Text 1, *Sprickan*

- Moderator:** hur kan man diskutera jämställdhet utifrån textens innehåll?
Elev 2: det var mycket orättvisor i texten
Elev 1: mellan mörkhyade och ljusa
Elev 2: ja
Elev 1: små barn, och en stor... det kom ju fram 10-åringar till den här
Elev 5: ja
Elev 1: hans pappa... och spottade på hans diskbänk... eller
Elev 4: och Jaspal... då såg väl Jaspal också... under tiden... han är ju 14 han är mycket äldre... alltså det fanns ingen respekt alls

Utdrag 4: (37:01)

Text 2, *Fallen Flicka*

- Moderator:** hur kan man diskutera jämställdhet utifrån den här boken?
Elev 1: att pappan låter pojken göra vad som helst och sen så tjejen bara var så här hemma
Elev 2: och hon måste ta med sig sin brorsa
Elev 1: den lydiga

I föregående utdrag diskuterar eleverna jämställdhet utifrån de lästa skönlitterära texterna. Den samspelande dialogen har nu utvidgats genom att det tillkommit två röster nämligen författarnas. Tidigare har elevernas diskussioner om jämställdhet varit mer generella för att i de föregående sekvenserna, utdrag 3 och 4, blivit mer explicita i sina uttalanden. Även om diskussionen om jämställdhet utifrån de lästa texterna är vaga visar eleverna på en ytterligare nyanserad bild av begreppet jämställdhet utifrån uttalanden om rasism, bristande respekt inför äldre och kulturella värderingar. Bakhtin hävdar att en utvecklad dialog främst kan förklaras

genom att författarnas röster i den lästa litteraturen nu ingår i den samspelade dialogen. Litteraturens röster bidrar enligt Bakhtin till att eleverna genom de lästa texterna får möjlighet att reflektera över innehållet och därmed kan utveckla sitt tänkande, vilket det tredje och fjärde utdraget i fokusgruppsamtalet visar exempel på.

Genom att flerstämmigheten i fokusgruppen utökats med författarnas röster och att elevernas uttalanden har blivit mer explicita, kan läsning som källa till kunskap enligt Nilsson (1997) ha bidragit till att eleven fått möjlighet att utveckla sin förmåga att reflektera och ta ställning till jämställdhet. Förutsättningen för att en sådan kunskap ska främjas hos individen krävs det enligt Nilsson (1997) att det uppstår ett möte mellan eleven och den gemensamma sfären. Detta bekräftas även av Bakhtin som anser att människan måste definiera *jaget* i relation till *den andre*, för att få självinsikt och skapa förståelse.

4.1.3 Elevers uppfattningar om jämställdhet efter boksamtalet

Moderatorn fortsätter fokusgruppsamtalet med att ställa avslutande frågor för att se hur elevernas uppfattningar påverkats av de skönlitterära texterna.

Utdrag 5: (39:17)

- Moderator:** hur definierar du nu begreppet jämställdhet?
Elev 5: orättvisor... lika värda och ja bara det
Elev 1: skillnad mellan två olika
Moderator: två olika?
Elev 1: personer... ja orättvisa
Elev 2: och skillnaden mellan olika kulturer... två olika kulturer
mellan böckerna
Elev 5: och hur de lever
Elev 2: ja
Elev 3: och hur världen har varit så här orättvis... och kanske tar det
slut i framtiden
Elev 4: nej, det är som de säger
Elev 5: jag tycker samma

Utdrag 6: (40:36)

I utdrag 6, återfinns sekvensen nedan, vilken påvisar om och hur elevernas uppfattningar om jämställdhet har förändrats.

- Moderator:** hur påverkar de här texterna din uppfattning om jämställdhet?
Elev 4: att...
Elev 5: man blir typ arg
Elev 4: man tycker, man lever sig in i själva situationen hos dem, man lär sig också, man får reda på hur de har de
Elev 5: mmm... eller hur man kan bli behandlad, om man hamnar i fel ställe
Elev 1: jag tycker att folk ska våga mer... alltså mamman säger i den där sprickan, att det stället var dåligt rykte så där, och om de var flera stycken som de som flyttat dit så hade det inte varit lika
Elev 3: och att vara fri
Elev 2: jag tyckte lika dant

Utdrag 6 visar hur samtalet fortsätter med hänvisning till de lästa skönlitterära texterna och tydliggör att eleverna saknar förmågan att reflektera över sin individuella påverkan.

4.1.4 Sammanfattning av fokusgruppsamtalet

Resultatet visar att i fokusgruppsamtalets introduktionsfas framkommer elevernas uppfattningar om jämställdhet utifrån två perspektiv, kultur och genus. Inom det kulturella perspektivet diskuteras orättvisor såväl etniska ursprung som ekonomiska skillnader. I dialogen om jämställdhet där genus lyfts fram exemplifierar och problematiserar eleverna begreppet kön och anser att man måste förändra den rådande könsmaksordningen i samhället.

Resultatet visar att metoden fokusgrupp med strukturerade frågor skapar en möjlighet att främja och utveckla elevernas uppfattning om jämställdhet i en given kontext. Resultatet påvisar även att individens reflektion kring jämställdhet påverkas och utvecklas i en samspelande dialog. I boksamtalet visar flera elever exempel på hur de genom den lästa litteraturen och i interaktion med övriga kommunikatörer utvecklat förmågan att reflektera och därmed skapat en nyanserad definition av begreppet jämställdhet. Vidare i

avslutningsfasen förefaller det som att i utdrag 5 och 6 att elevernas uppfattning om jämställdhet inte har förändrats.

4.2 Ekskolan

Ekskolan är belägen i Stockholms innerstad. Skolan är en etnisk homogen grundskola med elever från förskoleklass till årskurs 9.

4.2.1 Elevers uppfattningar om jämställdhet före boksamtalet

I utdrag 1, den samspelande dialogens introduktionsfas, redogör eleverna för sina uppfattningar om jämställdhet utifrån moderatorns inledande fråga.

Utdrag 1: (01:39)

- Moderator:** vad tänker du på när du hör ordet jämställdhet?
Elev A: jag tänker på såhär att jämföra någonting med någonting
Elev B: jag tänker på rättvisa mellan man och kvinna
Elev C: jag tänker samma sak
Elev D: jag tänker på att alla ska vara lika värda
Elev E: mmm jag tänker typ på såhär... alltså jag tänker på Sergelstorg, jag vet det känns som inte... jag tänker på feminism också såhär när de typ står och demonstrerar men aaa...typ människor men män och kvinnor ska ha lika rättigheter

I ovanstående samtalsutdrag redogör eleverna för deras individuella uppfattningar kring jämställdhet utan vidare diskussion med övriga samtalsdeltagare. Enligt Bakhtin (se Dysthe 1996) utvecklas inte lärande och kunskap i en monolog utan utvecklingen kräver att det sker ett dialogiskt samspel med andra individer. Vidare kan introduktionsfasen tolkas som ett språkligt utbyte hos eleverna där den påbörjade dialogen skapar förutsättningar för att främja individens självinsikt i förhållande till *den andre*.

Moderatorn fortsätter sedan dialogen på följande sätt,

Utdrag 2: (02:33)

- Moderator:** vad anser du att jämställdhet är?
Elev A: jag vet faktiskt inte... ehmm... som hon sa också... att eh...
Elev D: alla ska vara lika värda
Elev A: aaa... att alla ska vara lika värda
Elev B: att alla lever på samma villkor
Elev A: mmm...
Elev C: mmm...
Elev C: alla ska få lika mycket och sådant där...
Elev A: aaa, det säger ju dem
Elev E: alla ska vara lika mycket värda och ha lika rättigheter

I utdrag två förefaller det som att elev A har påverkats av tidigare uttalande från elev D med återkoppling till tidigare svar. Detta sätt att referera till tidigare svar utan vidare definition bekräftar Bakhtins humanistiska tanketradition, där interaktion i det dialogiska kollektivet påverkar individens sätt att uttrycka sig. Vidare hävdar Bakhtin att kommunikation mellan samtalsdeltagare bidrar till att *jaget* och *själv*et utvecklas i relation till *den andre*.

Det märks längre in i samtalet att deltagarna utvecklat tillit och respekt hos varandra då det sker en dialog med respons mellan samtalsdeltagarna. För att skapa mening i samtalet krävs det enligt Bakhtin att dialogen innehåller respons och reaktioner från övriga samtalsdeltagare.

Följande sekvens påvisar att moderatorn även här närvarar och ställer en fråga i syfte att lyfta fram vad som påverkar elevernas uppfattningar kring jämställdhet.

Utdrag 3: (03:14)

- Moderator:** vad påverkar din uppfattning om jämställdhet?

Eleverna påpekar att de inte förstår frågan och moderatorn ställer förtydligande frågor för att försöka utveckla elevernas förståelse.

- Moderator:** Kan man påverkas av den uppfattning man har? Alltså om man tittar på tv eller sitter och pratar med någon? /.../Är det någonting som skulle kunna påverka vad ni tycker?
Elev B: ja, det tror jag att man kan göra om man läser om något i tidningen till exempel sen är det något som aaa... handlar om jämställdhet så kan det vare sig man påverkas av det, tror jag

- Elev D:** tv också kommer det ju
Elev B: tv och...
Elev E: alltså om det liksom aaa typ alltså det känns som rätt mycket kan påverka typ såhär internet, tv och böcker och allt sådant där men alltså jag tror inte jag skulle liksom ändra min uppfattning bara för det typ bara om det är liksom bra argument för det som aaa... liksom jag håller med om men annars aaa... skulle jag nog inte ändra min uppfattning bara för att jag hör saker om det

Ovanstående sekvens visar på elevernas oförmåga att reflektera över sin egen kunskap då de istället väljer att referera och knyta an till vad moderatorn angivit som exempel. Vidare kan elevernas upprepanden av moderatorns uttalanden tolkas utifrån en osäkerhet kring betydelsen och innebörden av moderatorns fråga.

En av eleverna, elev E instämmer med att möjligheten till påverkan finns även om denne ställer sig kritisk till den. Elevens uttalande ger ett perspektiv som kan tolkas utifrån Nilssons (1997) antagande att läsning ses som en källa till kunskap, i den bemärkelsen att individen uppfattar och upplever hur media kan påverka men har skapat ett individuellt förhållningsätt utifrån sina egna föreställningar. I sekvensen ovan som följer visar elev E, hur denne har utformat sin individuella sfär i den samspelade dialogen.

4.2.2 Elevers uppfattningar om jämställdhet under boksamtalet

I utdrag 4 och 5 diskuterar eleverna hur innehållet i de skönlitterära texterna kan diskuteras utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Utdrag 4: (21:23)

Text 1, *Sprickan*

- Moderator:** hur kan man diskutera jämställdhet utifrån det som vi precis har läst?
Elev B: jag förstår inte frågan riktigt?
Moderatorn: nu när vi läst den här texten hur kan man diskutera jämställdhet om man tänker på hur ni tidigare definierade begreppet?
Elev E: mmm...

- Moderator:** finns det någonting i texten som vi kan lyfta upp och diskutera?
- Elev E:** jag tänkte att jämställdhet bara var såhär jämställdhet mellan man och kvinna men aaa...
- Elev B:** aaa det tänkte jag faktiskt också det är det man brukar läsa om mest
- Elev E:** aaa...
- Elev B:** det var det jag fick upp först i huvudet, det här är också jämställdhet
- Elev D:** men menar de också att det är då det här om rasism och så? Det är också en jämställdhetssak, eller?
- Elev C:** ja
- Elev B:** ja, det tror jag med
- Elev E:** ja

Utdrag 5: (35:52)

Text 2, *Fallen flicka*

- Moderator:** hur kan man diskutera jämställdhet utifrån det som ni har läst?
- Elev E:** mmm...ehhh...aaa jag undrar det stod såhär typ han skrev det stod någonstans såhär hon var arg på FN, typ skit förenta nationerna, såhär alltså vad är det dom, varför var hon arg på dem?

Moderatorn förklarar textens innehåll och besvarar elevens fråga.

- Elev E:** men ska inte hon diskutera, alltså det verkar inte som om hon kan typ diskutera alltså det verkar som hon inte kan diskutera något med sin pappa så aaa men det är ju han som bestämmer allting så då borde hon kunna typ aaa ... få liksom säga såhär varför hon aaa...
- Elev D:** inte får
- Elev E:** aaa...han är ju orättvis mot henne så då borde det inte vara så egentligen

I ovanstående samtalsutdrag har ytterligare två röster tillkommit, nämligen författarnas. Enligt Bakhtin ses författarnas röster som en del av den utvidgade dialogen och flerstämmigheten får enligt Dysthe (1996) följder i undervisningen. Det dialogiska samspelet har genom att flera röster tillkommit bidragit till att elev B och elev E genom sina yttranden visar på en utvecklad förståelse för textens innehåll. Det förefaller som att flerstämmigheten har utvecklat elev E:s förmåga att reflektera över sin egen uppfattning om jämställdhet, vilket även bekräftas av elev B som instämmer i uttalandet.

Elev D väljer i att sekvensens senare del att ingå i dialogen med ett nytt perspektiv på jämställdhet, nämligen rasism. Detta kan enligt Bakhtin uppfattas som att individen har utvecklat förmågan att bedöma och värdera sin egen uppfattning om jämställdhet utifrån de övriga samtalsdeltagarnas yttrande. Vidare påvisar Elev D en osäkerhet i sitt yttrande genom att ställa frågor. Dessa frågor besvaras jakande av elev B, elev C och elev E, vilket bekräftar Elev D:s utvecklade uppfattning om jämställdhet. Utifrån utdrag 5 diskuterar inte eleverna jämställdhet utifrån textens innehåll utan ifrågasätter handlingen utifrån sitt eget tyckande.

4.2.3 Elevers uppfattningar om jämställdhet efter boksamtalet

Den avslutande dialogen, utdrag 6, påvisas hur läst skönlitterär text utvecklar och medvetandegör elevernas uppfattningar och reflektioner om jämställdhet.

Utdrag 6: (39:50)

- Moderator:** efter ni har läst de här två texterna hur definierar ni jämställdhet nu?
- Elev B:** det är fler, det är fler... vad säger man eh... delar det är både rasismen, kvinna man, sexuell läggning och sådant där också
- Elev E:** mmm...
- Elev B:** det är mycket jämställdhet, det finns många saker
- Elev E:** mmm... ja alltså som förut typ samma att eh... ja att det handlar om fler grejer än vad jag trodde innan
- Moderator:** kan du ge något exempel?
- Elev E:** aaa... samma som han sa
- Elev D:** det där att det inte är rättvisa alltid hemma hos alla liksom att det är mycket rasist, rasism och så. Det är inte bara i Sverige utan i andra länder också
- Moderator:** hur påverkar de här texterna din uppfattning om jämställdhet?
- Elev D:** ja, liksom...
- Elev C:** man tänker mer på det
- Elev D:** ja, det är inte så att jag har bytt uppfattning nu det är ju liksom mer att det var liksom värre än vad jag ... min uppfattning var först när jag har läst det här
- Elev D:** så tänker jag också
- Elev A:** aaa...
- Elev E:** alltså jag känner inte så här direkt att jag har bytt någon uppfattning men att jag tänker mer på det när jag läser på det men aaa inte annars liksom inte, alltså mer nu

Sekvensen ovan visar hur elevernas uppfattningar om jämställdhet har utvecklats med hjälp av den samspelande dialogens interaktion. *Jaget* hos individen har genom återkoppling och reflektion med de övriga kommunikatorernas uttalanden utvecklat en nyanserad bild av jämställdhet. Denna förändring bekräftar Bakhtins teori om att människans existens i grunden är dialogisk. Den samspelande kommunikationen påvisar det faktum att dialogen kan ses som en metod att använda för att främja individens kunskapsutveckling. I inledningsfasen diskuteras endast jämställdhet utifrån kön och mänskliga rättigheter för att i dialogens avslutande fas påvisa en utvidgad uppfattning kring jämställdhet. Samtliga elever betonar att deras uppfattning kring jämställdhet inte har förändrats men de påvisar en utvecklad förmåga att definiera jämställdhet utifrån skilda och utökade perspektiv. Sammanfattningsvis kan denna utveckling främst förklaras utifrån Nilssons (1997) uttalande, att skönlitterär läsning kan användas som verktyg för att främja individens kunskap.

5 Diskussion om jämställdhet och det interkulturella perspektivet

5.1 Skönlitteratur som kunskapsfrämjande verktyg i undervisningen

Denna undersökning visar att skönlitteratur med fördel kan användas som ett pedagogiskt komplement i undervisningen för att främja elevernas uppfattning och förståelse inom ett visst givet ämne. Skönlitteraturens texter levandegör situationer och problem som gör det möjligt för eleverna att sätta sig in i. Resultatet av vår studie visar även att elevernas uppfattningar kan förändras med hjälp av individuell reflektion kring det lästa i en interaktion med övriga gruppmedlemmar. Den individuella läsningen väcker elevernas tankar och förståelse för såväl sig själva som för omvärlden.

Diskussioner och boksamtal kring det lästa visar att elevernas uppfattningar, åsikter och värderingar tenderar att lyftas fram i interaktion med varandra. Vare sig uttryck bekräftas eller motsägs så utvecklas elevernas förståelse och möjlighet att reflektera över läsoplevelsen i relation till verkligheten. Studien visar att samtal kring det lästa hjälper elever att utveckla förståelse för såväl textens mening som dess innehåll och syfte. Undervisningen i skolan ska vara språk, lärande- och identitets utvecklande, vilket läroplanen belyser. Vi hävdar att skönlitteraturen således är ett utmärkt pedagogiskt verktyg för att främja detta hos eleverna helt i enlighet med styrdokumentens föreskrifter.

Resultaten från fokusgruppsamtalen visar att den skönlitterära texten möjliggör för eleverna att fördjupa sig inom olika samhällsproblem. Detta leder oss således in på textens kunskapsvärde och vikten av valet av skönlitteratur. För att möjliggöra ett så konkret syfte som möjligt med läsningen av litteraturen krävs både erfarenhet och planering kring valet för att uppnå mesta möjliga kunskapsutveckling hos eleverna. Att eleverna upplever och förstår skriftspråkliga budskap ingår i läsmomentet inom svenskämnet men eleverna måste få möjlighet att relatera läsningen till sin egen verklighet. Studien visar att skönlitteratur som

levande kunskapsförmedlare är användbar i undervisningen med syfte att påverka elevers uppfattningar kring ett visst givet ämne.

5.2 Jämställdhet

Utifrån Utbildningsdepartementets uttalande om att den svenska skolan är långt ifrån jämställd anser vi att jämställdhetsarbetet ska ses som en naturlig del i skolans undervisning som ett led i den demokratiska processen. Enligt Kjellberg (2004) råder det en brist i skolans undervisning gällande jämställdhet med anledning av lärarnas okunskap och brist på pedagogiska metoder. I Lpo94 och Skollagen står det skrivet att skolan ska förmedla de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på. Hur jämställdhetsarbetet ska utföras i undervisningen utelämnas i Lpo94 och tillfaller enligt oss lärarens individuella uppfattningar och profession. För att arbetet med jämställdhet ska intressera eleverna är det viktigt att finna en metod som både intresserar och uppfattas som meningsfull. Skönlitteratur som läsfrämjande aktivitet kan enligt oss bidra till en möjlighet för läraren att ta tillvara på elevernas tankar, erfarenheter och kunskaper inom ett givet område.

5.3 Ett interkulturellt perspektiv utifrån kultur och genus

Vi anser att skolans arbete med jämställdhet inte enbart ska utgå ifrån jämställdhet mellan kvinnor och män. Jämställdheten bör ses utifrån ett interkulturellt perspektiv där man kan lyfta fram och diskutera jämställdhet utifrån kultur och kön. Lorentz (2009) menar att det är genom det interkulturella perspektivet som läraren kan förmedla läroplanen och skollagens centrala värden. Vidare hävdar Lahdenperä (2004) att läraren bör ta vara på mångkulturaliteten i vårt samhälle för att främja kunskap, förståelse och öppenhet kring olika uppfattningar om jämställdhet hos individen. Bakhtins syn på dialogismen, där en samspelande dialog med andra röster implementeras bekräftar vår uppfattning, att man kan använda skönlitteratur som ett verktyg för att lyfta fram jämställdhet utifrån ett interkulturellt perspektiv. Att läraren har ett interkulturellt perspektiv i sin undervisning ger eleverna möjlighet att i ett socialt samspel konfronteras med olika synsätt för att stärka och främja individens förhållningssätt gentemot sina medmänniskor.

I vårt globala samhälle ser vi kultur i en dynamisk process, där kulturer påverkas och integreras med varandra. Medborgare tillhör en del av en - eller flera kulturer på något sätt och svårigheten ligger i att med hjälp av våra tidigare kunskaper och erfarenheter möta andra människor från andra kulturer och förvänta oss förstå varandra. Enligt Lpo94 är skolan en social och kulturell mötesplats och som enligt oss skapar möjlighet för individen att inse värdet av den kulturella mångfalden som vårt svenska samhälle vilar på. Att diskutera kultur i förhållande till jämställdhet utvecklar och utvidgar enligt oss, elevens uppfattningar och perspektiv på kulturell förståelse. Skolan som samhällig institution ska utforma undervisningen utifrån grundläggande demokratiska värderingar genom att delvis ta hänsyn till varje människas egenvärde och motverka alla former av kränkande beteenden.

I Lpo94 står att skolan har ett viktigt uppdrag att främja jämställdhet mellan könen. Vi anser att genus inte enbart omfattar könstillhörighet utan inbegriper även den sociala variationen på kön. Samhällets värderingar och det sociala systemet tenderar oftast att handla om skillnaden mellan kvinnor och män. Vidare kan detta tolkas som att individen format *jaget* utifrån könstillhörigheten vilket bidrar till att denne skapar föreställningar och uppfattningar om kön. Detta innebär att läraren i sin undervisning måste åskådliggöra samhällets könsstereotypa normer och mönster och vidare utveckla förmågan hos eleverna att ifrågasätta dem.

6 Slutsatser och sammanfattning

I detta avsnitt avser vi att summera vad vi har kommit fram till i vår uppsats. Avslutningsvis redogör vi för de reflektioner vi har kring forskningsprocessen.

Resultatet av effektstudien visar att elevernas uppfattningar om jämställdhet kan påverkas av läst skönlitteratur och uppföljande dialog. Studien visar att, för att skapa en givande dialog krävs adekvat lärarstöd i form av strukturerade frågor, vilken även framgår av Malmbjers (2007) avhandling om gruppsamtal som undervisnings- och lärandeform.

Fokusgruppsamtalet i Björkskolan utvecklades främst med hjälp av moderatorns delaktighet och den flerstämmighet som texterna skapade. Vidare visar resultatet av fokusgruppsamtalet att eleverna uppvisar en osäkerhet kring individuella ställningstaganden och resonemang om jämställdhet. I Ekskolan förefaller det som att individernas uppfattning om jämställdhet även här har utvecklats med hjälp av den samspelande dialogen. Med texterna som verktyg och det flerstämmiga utbytet som metod uppvisar eleverna en utvecklad förmåga att definiera jämställdhet utifrån skilda och utökade perspektiv. Eleverna i Ekskolan uppvisar en förmåga att självständigt reflektera över det lästa och hur de påverkas av det. Båda resultaten visar och bekräftar Bakhtins språkfilosofiska människosyn, där dialogen är en förutsättning för att främja *jaget* i samspelet med *den andre*.

Resultaten i de båda skolorna avslöjar elevernas könsstereotypa uppfattningar då de enbart nämner kvinnligt och manligt i dialogen om jämställdhet. Vidare bekräftar detta Andersson och Ståles (2005) uttalande om att den sociala variationen mellan kön sällan diskuteras. I likhet med Andersson och Ståles slutsats betonar vi vikten av att lärare måste ifrågasätta sina metoder och varför denne väljer en viss typ av litteratur i syfte att främja jämställdhet.

Avslutningsvis vill vi i enlighet med Molloy (1996) framhäva att läsning av skönlitteratur med fördel kan användas som ett verktyg för att främja elevernas uppfattningar och kunskap om jämställdhet utifrån ett interkulturellt perspektiv.

6.1 Slutord

Det har varit en oerhört spännande och lärorikt att utföra våra intervjuer med fokusgrupper som metod. Det var ett nytt sätt att främja kunskap hos elever för oss båda. De dialogiska samspelesprocesserna har gett oss fördjupade kunskaper om hur elever lär av varandra i interaktion med varandra. Vid flertalet tillfällen har vi önskat oss mer tid till denna uppsats för att kunna pröva metoden, fokusgruppsamtal i fler klasser och i olika skolor för ett mer allmänt resultat. Vi har kommit till insikt om att med rätt val av skönlitteratur kan eleverna utveckla sina kunskaper enormt medan fel skönlitterärt val kan få förödande konsekvenser och döda både såväl elevernas läsupplevelse som deras kunskapsfrämjande. Vi kommer som blivande lärare att ha stor nytta av den kunskap som erfarenheten att skriva denna uppsats gett oss.

6.2 Betydelse

Vi har en önskan att vår uppsats kan inspirera såväl lärarstudenter som yrkesverksamma lärare till att använda skönlitteratur som en kunskapskälla i undervisningen. Vi hoppas att lärare gör medvetna val av skönlitteratur eftersom användandet av den får konsekvenser för eleverna i undervisningen. De fokusgruppsamtal vi utfört i denna uppsats visar ett generellt resultat som än dock indikerar vikten av samtal kring det lästa för att främja kunskapsutveckling hos eleverna. Vi anser att skönlitteratur kan underlätta en lärares vardag på många sätt om denne väljer strategiska metoder och tillvägagångssätt i arbetet med den. Avslutningsvis vill vi framhäva vikten av att ta del av Stockholms bibliotek, dessa guldgruvor som innehåller både litterära skatter som verktyg men även fantastiskt kunnig personal som kan sätta fingret på det mesta gällande skriftspråket och dess budskap.

7 Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Ambjörnsson, Fanny 2004. *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer.* Stockholm: Ordfront. Citerar Gothlin (1999)

Andersson, Bengt-Erik 1995. *Som man frågar får man svar: en introduktion i intervju- och enkätteknik.* Stockholm: Rabén Prisma

Andersson Gun-Sophie & Ståle, Monica 2005. *Varför tittar aldrig lärarna på oss? I: Sträng Monica H. (red.) Samspel för lärande: didaktiskt redskap för professionella lärare.* Lund: Studentlitteratur

Bell, Judith 2007; översättning: Björn Nilsson, *Introduktion till forskningsmetodik.* Lund: Studentlitteratur

Boldt, Jolin 2003. *Starkare än du tror.* Myndigheten för skolutveckling. Stockholm

Chambers, Aidan 1993; översättning av Katarina Kuick. *Böcker inom oss: om boksamtal.* Stockholm: Rabén & Sjögren

Dysthe, Olga 1996; översättning: Björn Nilsson. *Det flerstämmiga klassrummet: att skriva och samtala för att lära.* Lund: Studentlitteratur. Citerar Bakhtin.

Dysthe, Olga (red.) 2003; översättning: Inger Lindelöf (red.). *Dialog, samspel och lärande.* Lund: Studentlitteratur

Engström, Per 2005. *Samtal och ledarskap – en studie av medarbetarsamtal i grundskolan.* Göteborg: Intellecta Docusys

Filipsson, Marie-Therése & Olofsson, Line 2009. *Skönlitteratur- En användbar källa till kunskap*

Hartman, Sven 2003. *Genusperspektiv i skolan: om kön, kärlek och makt.* Stockholm: Natur och kultur

Hedlin, Maria 2004. *Det ska vara lika för alla, så att säga...* En intervjustudie av lärarstuderandes uppfattningar om genus och jämställdhet. Rapport D, 2004:1. Kalmar: Institutionen för hälso- och beteendevetenskap

Hirdman, Yvonne 2004. *Genus: om det stabilas föränderliga former.* Malmö: Liber

Kjellberg, Karin 2004. *Genusmaskineriet: om tänkandet kring kön.* UR.

Lahdenperä, Pirjo (red.) 2004. *Interkulturell pedagogik i teori och praktik.* Lund: Studentlitteratur. Citerar Lundberg (1991)

Lorentz, Hans & Bergstedt, Bosse (red.) 2006. *Interkulturella perspektiv: pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer.* Lund: Studentlitteratur

Lorentz, Hans 2009, *Skolan som mångkulturell arbetsplats. Att tillämpa interkulturell pedagogik.* Lund: Studentlitteratur

Lpo94, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet

Lärarnas Riksförbund 2005. *Läraryrket från Lärarnas riksförbund*

Malmbjer, Anna 2007. *Skilda världar: en språkvetenskaplig undersökning av gruppsamtal som undervisnings- och lärandeform inom högre utbildning.* Uppsala: Department of Scandinavian Languages Institutionen för nordiska språk

Molloy, Gunilla 1996. *Reflekterande läsning och skrivning: årskurs 7-9.* Lund: Studentlitteratur

Molloy, Gunilla 2002. *Läraren, Litteraturen, Eleven. En studie om läsning av skönlitteratur på högstadiet.* Stockholm: Lärarhögskolan

Molloy, Gunilla 2003. *Att läsa skönlitteratur med tonåringar.* Lund: Studentlitteratur

Nilsson, Jan 1997. *Tematisk undervisning.* Lund: Studentlitteratur. Citerar Smith (1986)

Norrby Catrin 2004. *Samtalsanalys- så gör vi när vi pratar med varandra.* Lund: Studentlitteratur

Rai, Bali 2008; översättning Maria Fröberg, *Sprickan.* Argasso,

Ryen, Anne 2004; översättning: Sven-Erik Torhell. *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier* Malmö: Liber

Wahldén Christina 2009. *Fallen flicka.* Rabén och Sjögren

Wibeck, Victoria 2000. *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod.* Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor

Regeringskansliet (2008), OH-presentation Jämställdhet i skolan
Tillgänglig:< <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/10/80/50/7195b715.pdf>> (2009-12-29)

Skolverket(2009). Utveckling & bidrag/ Värdegrund & inflytande/ Jämställdhet/ Elevhälsa och psykisk ohälsa.(Elektronisk)

Tillgänglig:< <http://www.skolverket.se/sb/d/2695>> (2009-12-11)

Skolverket(2009). Nationella kvalitetsgranskningar. Nr 180 (Elektronisk)

Tillgänglig:< <http://www.skolverket.se/publikationer?id=605> > (2009-12-29)

Skolverket(2009). Utveckling & bidrag/ Värdegrund & inflytande/ Jämställdhet/

Utvecklingsmedel/ Utvecklingsmedel hösten 2009/ Fyra ingångar till ansökan (Elektronisk)

Tillgänglig:< <http://www.skolverket.se/sb/d/3147/a/17670>> (2009-12-29)

Larsson, Per(2009). Unik kartläggning av hedersrelaterat våld. (Elektronisk)

Tillgänglig:< <http://www.su.se/pub/jsp/polopoly.jsp?d=807&a=61462>> (2009-12-11)

Nationalencyklopedin(2009), Skönlitteratur (Elektronisk)

Tillgänglig:< <http://ne.se/sk%C3%B6nlitteratur>> (2009-12-28)

Nationalencyklopedin(2009), Jämställdhet (Elektronisk)

Tillgänglig:< <http://www.ne.se/j%C3%A4mst%C3%A4lldhet> > (2009-12-11)

Nationalencyklopedin (2009), Kultur (Elektronisk)

Tillgänglig:< <http://www.ne.se/lang/kultur/233228> > (2009-12-30)

Nationalencyklopedin (2009), Behaviorism (Elektronisk)

Tillgänglig:< <http://www.ne.se/lang/behaviorism>> (2009-12-30)

Intervju

Pia-Lotta Sahlström, Skolverket, 2009-11-12, kl.09.00

Mejl

Rektor Björkskolan 2009-11-05, kl. 14.39

Lärare Björkskolan 2009-11-11, kl. 14.15

Rektor Ekskolan 2009-11-11, kl. 13.31

Lärare Ekskolan 2009-12-07, kl. 12.45

Boksamtal

Björkskolan 2009-11-16, kl. 12.50–13.50

Ekskolan 2009-12-14, kl. 12.10–13.20

8 Bilagor

8.1 Bilaga 1

Frågor till elever

Öppningsfrågor

- Vi introducerar oss och berättar om uppdraget
- Eleverna presenterar sig för oss

Introduktionsfrågor

- Vad tänker du på när du hör ordet jämställdhet?
- Vad anser du att jämställdhet är?

Övergångsfrågor

- Vad påverkar din uppfattning om jämställdhet?

Nyckelfrågor

- Vad handlar texten om?
- Vad är budskapet i texten?
- Hur kan man diskutera jämställdhet utifrån textens innehåll?

Avslutande frågor

- Nu när du tänker på texterna, efter att ni har samtalat om dem, vad tar du med dig från detta samtal?
- Hur definierar du nu begreppet jämställdhet?
- Hur påverkar texterna din uppfattning om jämställdhet?
- Är det någon som vill tillägga någonting?

8.2 Bilaga 2

Till rektor XXX på XXX-skolan.

Vi är två studenter från Södertörns högskola som läser på lärarprogrammet med inriktning språk och litteratur för blivande svensklärare. Vi är i färd med att skriva vårt examensarbete med syfte att ur ett interkulturellt perspektiv undersöka elevers och lärares uppfattningar om jämställdhet utifrån läst och vald skönlitteratur.

Vi ansöker härmed om rektors tillåtelse att i vårt examensarbete få publicera skolans namn. Medverkande elever och lärare garanteras anonymitet.

Vi är tacksamma för Er skolas deltagande i vår studie.

Har ni frågor kan ni kontakta oss via e-mail på marie01.filipsson@student.sh.se eller line01.olofsson@student.sh.se.

Marie-Therése Filipsson

Line Olofsson

Jag tillåter att skolans namn publiceras i uppsatsen.....

Jag tillåter **inte** att skolans namn publiceras i uppsatsen.....

Datum.....

Rektors underskrift.....

8.3 Bilaga 3

Bali Rai, *Sprickan*

Kapitel 1 *En ny början*, s. 9-13, 15-18,

Kapitel 2. *Skolan*, s. 22-27

Wahldén Christina, *Fallen Flicka*

Kapitel 4, s. 52-53

Kapitel 4, s. 56-57

Kapitel 4, s. 64-67

8.4 Bilaga 4

Till elever och vårdnadshavare på XXX-skolan.

Vi är två studenter från Södertörns högskola som läser på lärarprogrammet med inriktning språk och litteratur för blivande svensklärare. Vi är i färd med att skriva vårt examensarbete med syfte att ur ett interkulturellt perspektiv undersöka elevers och lärares uppfattningar om jämställdhet utifrån läst och vald skönlitteratur.

För att kunna genomföra vår undersökning är Ert barns deltagande viktigt. Ditt barn kommer ingå i en fokusgrupp om fem elever där vi utifrån vald skönlitteratur kommer samtala kring deras uppfattningar om jämställdhet. Boksamtalet kommer att bandinspelas för att underlätta sammanställningen av svaren. I vårt examensarbete kan vi garantera Ert barns anonymitet. Jag ber härmed om tillåtelse att intervjua Ert barn med hjälp av bandspelare. Vi är tacksamma om Ni tillåter Ert barns deltagande i vår studie.

Lämna tillbaka detta papper till XXX-läraren senast XXX den XXX 2009.

Har ni frågor kan ni kontakta oss via e-mail på marie01.filipsson@student.sh.se eller line01.obfsson@student.sh.se.

Vi är mycket tacksamma för er medverkan!

Tack på förhand!

Marie-Therése Filipsson

Line Olofsson

Jag tillåter att mitt barn (elevens namn)..... medverkar i ett inspelat boksamtal.

Jag tillåter **inte** att mitt barn (elevens namn)..... medverkar i ett inspelat boksamtal.

Datum.....

Elevens underskrift..... Målsmans underskrift.....